

Možeš li nam objasniti što znači biti transpolna osoba i kako se transpolnost razlikuje od transrodnosti, rodne nebinarnosti i transvestizma?

Transpolne osobe su osobe koje pate od onoga što se u medicini naziva „rodnom disforijom“, a koja je laicima možda poznata kao osjećaj da ste rođeni u krivom tijelu, zbog čega prema tom tijelu osjećate sram i odbojnost te imate potrebu poduzeti tako zvanu medicinsku tranziciju, to jest skup medicinskih procedura, kao što su hormonske nadomjesne terapije i operacije prilagodbe spola, kako biste uskladili svoje primarne i sekundarne spolne karakteristike, poput spolnih organa, crta lica, grudi, mišićne mase, teksture kože, dubine glasa i drugo, sa svojim rodnim identitetom. Prema najsuvremenijim embriološkim, genetskim i neurološkim istraživanjima, rodna je disforija psihološka manifestacija somatskog problema: neusklađenosti anatomskog i neurološkog spola. Radi se o medicinskom stanju u kojem se pojedinac rodi s tijelom jednog spola, koji mu se pripíše rođenjem, te strukturom i funkcijom mozga sličnijom suprotnom spolu, a do tog nesklada po svemu sudeći dolazi uslijed neaktivnosti nekih gena na spolnim kromosomima fetusa tijekom prenatalnih razvoja, zbog čega spolni hormoni, čije lučenje ti geni aktiviraju, divergentno utječu na spolni razvoj mozga s jedne te tijela s druge strane. Primjerice, trans žene se rode s muškim tijelom i tipično ženskim mozgom, a trans muškarci sa ženskim tijelom i mozgom koji po strukturi i funkciji više nalikuje muškom prosjeku.

Upravo ta medicinska i biološka dimenzija razlikuje transpolnost od preostale tri pojave, kod kojih se ona ne podrazumijeva. Primjerice, transrodnost označava spektar identiteta svih onih ljudi čije rodno izražavanje nije u skladu s rodnim normama i ulogama koji bi se od njih očekivale na temelju spola koji im je pripisan rođenjem pa samim time uključuje i transpolne i rodno nebinarne i rodno varijantne i druge osobe. Danas se, međutim, pojam transrodnosti semantički toliko proširio da uključuje najrazličitije identitetske kategorije za koje su izmišljeni pomalo zbunjujući neologizmi poput *genderqueer*, *agender*, *pangender*, *polygender* i tako dalje, za koje ni sama nisam sigurna po čemu se međusobno razlikuju. Osim toga, brojne „stare“ rodnoidentitetske kategorije poput *butch* lezbijki, *femme* gay muškaraca, transvestita i rodno nebinarnih osoba danas mogu ući pod kišobran transrodnosti, dovoljno je da pojedinci koji ih nose verbalno izjave kako su transrodni. Rodno nebinarne osobe kao podvrsta transrodnih osoba osjećaju da njihov rodni identitet nije ni tipično muški, ni tipično ženski, već negdje u sredini ili nigdje. Njihovo rodno izražavanje jako varira: neki ne mijenjaju svoj izgled i zadovoljavaju se samo korištenjem zamjenica suprotnog spola ili neutralnim zamjenicama, drugi rodnu nebinarnost, osim kroz zamjenice, izražavaju kroz

odjeću, šminku i frizure, treći uz sve to poduzimaju i neke aspekte medicinske tranzicije. Transvestiti su osobe koje se samo oblače kao suprotni spol, bilo radi zabave, bilo radi fetiša, bilo radi umjetničkog performansa (*drag queens*), pri čemu se s njim ne identificiraju.

Kada i kako si ti shvatila da si transpolna žena i kako je izgledala tvoja tranzicija?

Ne postoji neka konkretna točka u vremenu, bio je to dugotrajni proces. Prije puberteta nisam osjećala neki pritisak rodni uloga jer su se djeca u mojoj obitelji igrala svačime, neovisno o spolu. Znam da me nisu zanimali sportovi koje su zanimali dečkiće, poput nogometa i košarke, ali istovremeno sam prezirala i barbike jer su mi bile glupe i besmislene. Igrala sam igrice na kompu, slagala legiće, slikala svašta i solo pjevala, dakle imala sam dosta heterogene interese i ne vjerujem da oni imaju baš nekakvu rodnu konotaciju. Međutim, što sam bila starija, počela sam kužiti da me se pokušava staviti u jedan kalup rodni uloga koje mi se nisu sviđale. Još prije osnovne škole bila sam feminizirana u gestikulaciji, a u školi mi je već od prvog razreda bilo neugodno u muškoj svlačioni. Drugi klinci su to primjećivali i namjerno bili neugodni prema meni. U pubertetu su stvari postale još gore: počele su mi se gaditi dlake na licu i tijelu, dublji glas, mišićna masa i ostale muške sekundarne spolne karakteristike. Bilo me toliko sram svog tijela da bih dečke u svlačioni uvijek pustila da se presvuku i napuste prostor, a tek onda bih krenula ja. Nesvjesna zašto imam takve reakcije prema svom tijelu, u 6. razredu počela sam puštati i farbati kosu, oblačiti se ekstravagantno s lagano pankerskim štihom, a budući da prirodno imam androgino lice, već sam tada izgledala kao curica i mnogi ljudi su me na prvu često tako i oslovljavali, dok ih nisam ispravila, nakon čega bi se oni stali ispričavati ili me zadirvivati. Meni je to istovremeno bilo neugodno i laskalo mi, nisam znala zašto. Paralelno sam shvatila da mi se sviđaju dečki, što mi je bilo teško prihvatiti, budući da sam kroz cijelu osnovnu i dobar dio srednje bila žrtva odvratnog bullyinga od strane kolega i to upravo zato što sam bila na glasu kao „pederčina“. Bilo mi se teško identificirati s tom etiketom. Kako bilo, kroz srednju školu i prve dvije godine faksa izgledala sam sve ženstvenije i uvijek nalazila neko opravdanje za to. Na primjer, dugo vremena sam bila darkerica i družila se s gotičarima, a u toj je subkulturi bilo normalno da dečki oblače žensku odjeću, šminkaju se i nose tri kile nakita, što mi je bio sjajan kontekst za eksperimentiranje s femininim rodim izražavajem bez osude. Međutim, i dalje je postojala granica utoliko što sam sva sređena i našminkana bila samo kada bih izlazila van, dok bih u školu i na faks dolazila kao mali sramežljivi darker s crno-bijelim sintetičkim dreadovima. Mislila sam da bi moj outfit za darkerski party u Močvari bio previše za uobičajeni dan na faksu. Uostalom, bilo me i strah da na ulici ne doživim probleme jer sam i s time imala iskustava: pogledi, dobacivanja,

jedan fizički napad. Usporedno s time, na faksu se dogodilo još nekoliko nesretne ljubavi, koje su propale jer su svi dečki u koje bih se zaljubila bila hetero. Jednostavno se nisam mogla zaljubiti u gay dečke, nisam znala zašto. Neki prijelomni trenutak spoznaje dogodio se u mojoj 20. godini, dakle na drugoj godini faksa, kada sam upala u identitetsku krizu jer sam si priznala da se ne identificiram s goth subkulturom, nego mi samo paše dotjerivati se kao cura, da mi se sviđaju isključivo hetero dečki i da tu postoji problem kompatibilnosti jer sam se još uvijek predstavljala kao dečko i da više ne mogu izdržati teret rodne disforije, koja je postala toliko jaka da sam prestala ići na more jer nisam željela da itko vidi moje tijelo, dok sam dvama slojevima pudera panično prikrivala pomno obrijane dlake na licu i nosila šal u kasno proljeće kako se ne bi vidjela Adamova jabučica. Priznala sam si da sam zapravo žena i da želim živjeti kao žena 0-24/7. Odlučila sam se outati najprije bratu, koji mi je bio najveća podrška u životu, zatim i roditeljima i najboljim prijateljima. Brat je, naravno, bio pun podrške, kao i prijatelji, neki su čak izjavili da su samo čekali taj trenutak, dok su roditelji isprva bili užasno zabrinuti, ponajprije radi moje sigurnosti i reakcija konzervativnog društva malograđana u kojem živimo pa su me preklinjali da o svemu još razmislim. Međutim, budući da su do tog trenutka već 8 godina postepeno trenirali živce kroz moje ekstravagantne frizure, prve piercinge i tetovaže te seksualnu orijentaciju, nije im to palo kao neki ogroman šok. Podrška je u konačnici došla s vremenom kada su osjetili da sam postala puno sretnija, smirenija i otvorenija jer sam počela živjeti pravu sebe. A to su osjetili i drugi ljudi, uključujući kolege i profesore na fakultetu. Naravno, neki ljudi to nisu mogli prihvatiti i ispali su iz mog života, ali ne krivim ih, dapače, zahvalna sam im što su pokazali svoje pravo lice. Ubrzo nakon outanja su, uz društvenu, krenule pravna i medicinska tranzicija te u tim aspektima u posljednjih 5 godina samo napredujem i to u tolikoj mjeri da na vrijeme prije tranzicije gledam kao na neki drugi život, koji se doima strano i čudno, kao mračna i neautentična fatamorgana. Ponekad ga se sramim, ali u tim trenucima sjetim se da ga nisam birala i da su mi sve muke koje sam tada proživjela osigurale nevjerojatnu emotivnu snagu i empatiju prema drugim ljudima koji pate i u konačnici me dovele me ovamo gdje sam sad. Danas već nekoliko godina nema osobe koja me čudno gleda na ulici ili pomisli da nisam žena, nitko me ne oslovljava u pogrešnim zamjenicama, u osobnim dokumentima piše mi ženski spol, imam hrpetinu ženske odjeće i posjedujem više šminke od prosječne žene, već sam tri godine na hormonskoj terapiji od koje imam tipično žensko tijelo, dlake na licu i tijelu trajno sam uklonila laserom i IPL-om i imala sam prvog dečka. Više ne izgledam kao sramežljivi androgini gotičar iz prve klupe koji bojažljivo zapisuje predavanja na svoj laptop,

nego kao elegantna gospa u crnom koja je upravo sahranila trećeg muža, što zapravo savršeno odgovara mojoj osobnosti romantične duše sa sarkastičnim umom.

Možeš li mi reći koji su, prema tvom mišljenju, najveći društveni problemi s kojima se u Hrvatskoj suočavaju osobe poput tebe?

Mislim da bih na prvome mjestu ovdje istaknula činjenicu da većina Hrvata nema pojma tko su transpolne i transrodne osobe. To vodi do drugog problema, a to je da, čak i kad neka razina svijesti o nama postoji, ona je prepuna raznoraznih negativnih stereotipa i predrasuda. Primjerice, prosječni Jerko iz Jastrebarskog dan danas još uvijek misli da je biti transpolan izbor, životni stil ili mentalni poremećaj koji se liječi batinama. Ja pak mislim da bismo doista bile lude da smo izabrale ovakav život, a to kažem zato što je treći najveći problem s kojim se suočavamo rampantna marginalizacija, skandalizacija, diskriminacija i nasilje. Transrodne žene se percipira kao ultrafeminizirane homoseksualce koji su izdali svoju muškost, što je u tradicionalnom, religioznom, heteropatrijarhalnom i mačističkom društvu poput našeg velika uvreda za „obiteljske vrijednosti“, što god ta sintagma značila. Mnoge djevojke poput mene roditelji izbacuju iz kuće, poslodavci ne zapošljavaju ili otpuštaju, kolege u školi, na fakultetu ili radnome mjestu izbjegavaju, ismijavaju, vrijeđaju i zlostavljaju tako da se nerijetko ispisuju iz škola, crnče na najgorim poslovima, žive kao beskućnice i prostituiraju se kako bi zaradile za život. Takvi uvjeti života plodno su polje za razvoj depresije i anksioznosti pa ne treba začuditi da je među transpolnom populacijom stopa suicida zabrinjavajuće visoka. Još jedan specifičan problem koji bih voljela istaći u ovome kontekstu jesu poteškoće ili nemogućnost nalaženja partnera, pogotovo za heteroseksualne cure poput mene. Činjenica jest da gay dečke ne privlačimo jer smo žene i izgledamo kao žene, dok je s hetero dečkima golem problem uspostaviti funkcionalnu vezu. Jedne jednostavno ne privlači penis na ženi i to smatram legitimnom seksualnom preferencijom. Drugih, a ti su iz moga iskustva većina, privlačimo na seksualnoj razini, ali ne znaju kako bi si to objasnili činjenicu da im seksualnost nije crno-bijela niti imaju volje ulagati „golem“ intelektualni i emocionalni napor na takva razmišljanja pa jednostavno odustanu. Trećih je isto mnogo i oni su najgori jer ih privlačimo upravo zbog penisa koji se nama najčešće gadi i želimo ga kirurški ukloniti, tretiraju nas kao fetiš, prostitutke i svoju mračnu tajnu pa nas ciljano traže samo radi seksa, a kako bi do njega došli ponašaju se na razne odbojne načine, bilo da su blatantno vulgarni, bilo da su manipulativno šarmantni i prepuni zavodljivih laži. Sve to može ozbiljno narušiti samopouzdanje dok ne shvatiš da nije problem u tebi, nego u njima i društvu u cijelosti.

Koji su glavni institucionalni problemi s kojima se suočavaš ti i ljudi nalik tebi?

Hmm, iako je Hrvatska na papiru bolja od većine svijeta u regulaciji prava transpolnih osoba pa tako imamo zakonski osiguran rodni identitet kao osnovu zaštite od diskriminacije, mogućnost promjene osobnog imena i oznake spola u dokumentima te prolaska određenog stupnja medicinske tranzicije o trošku države, mnoge stvari i dalje fale, a postojeće u praksi često funkcioniraju mlitavo i sporo. Recimo, što se tiče pravne tranzicije, promjena imena i oznake spola traje cijelu vječnost, podrazumijeva hrpetinu papirologije i natezanja s nadležnim službama jer ti „fali jedan papir“ koji prema zakonu i svim pravilnicima nisi ni dužna dostaviti. Kada je pak riječ o medicinskoj tranziciji, certificirano profesionalno osoblje koje se našim zdravstvenim potrebama bavi, iako postoji, užasno je malobrojno i sastoji se od dvije kliničke psihologinje, jednog psihijatra i jednog endokrinologa, od kojih su svi u Zagrebu, tako da trans cure i dečki iz provincije moraju putovati. Također, prije početka hormonske terapije mora se obaviti 5 pregleda za koje se liste čekanja redovito razvuku na par mjeseci. Najveći je problem pak činjenica da nemamo niti jednog kirurga specijaliziranog za rad nad transrodnim osobama, a država ne plaća troškove kirurških zahvata s ciljem prilagodbe spola koji se izvode u inozemstvu. Najbliži vaginoplast, tj. kirurg koji kod trans žena penis kirurški modificira u funkcionalnu vaginu, je dr. Đorđević u Beogradu, koji za svoje usluge naplaćuje 10 000€, što je, uzevši u obzir prethodno navedene društvene probleme, cifra daleko iznad bilo kojih financijskih kapaciteta. Lasersko uklanjanje dlaka na licu te razne operacije feminizacije lica smatraju se estetskima i također nisu pokriveno. Odnedavno su i trans dečkima počeli dolaziti računi za izvođenje mastektomija, tj. kirurškog uklanjanja grudi. Još jedan ozbiljan institucionalni problem jest što se u obrazovnom sustavu ljude poput mene uopće ne spominje u sklopu satova koji bi mogli biti posvećeni aspektima spolnog odgoja, poput SRZ-a, dok masovni mediji o nama izvještavaju senzacionalistički, vođeni kapricioznim prospektom za dobrom prodajom skandaloznih priče, što se prelama na leđima transpolnih ljudi koji takve priče najčešće prčaju s namjrom da poprave sliku o nama u javnosti.

Sutra u subotu, 30. ožujka, u Zagrebu se odražava prvi Balkanski Trans Inter Marš, na kojemu će sudjelovati transrodne osobe najšireg spektra identiteta iz cijele regije i njihovi saveznici. Zašto misliš da je takav događaj važan?

U kontekstu prethodno istaknutih problema, ovakva manifestacija izvrstan je način da proširimo vidljivost trans osoba u našem društvu te razumijevanje njihovih strahova, želja i

potreba, da adresiramo stereotipe i predrasude te osvijestimo probleme s kojima se suočavamo. Osobito je važno i ostalim trans ljudima, koji iz straha žive u tajnosti ili šutke trpe diskriminaciju i nasilje, poručiti da nisu sami, da se odlučno borimo za njihovo bolje sutra i da oko naših prava ne sklapamo kompromise jer ona su ljudska prava.